

УДК 101:17

DOI 10.35433/PhilosophicalSciences.2(98).2025.144-142

ЕТИЧНА ПРОБЛЕМАТИКА У СУЧАСНІЙ ФІЛОСОФСЬКІЙ ДУМЦІ

Н. В. Лютко*, С. М. Козаченко**, Н. В. Семенюк***

У статті представлено результати філософсько-етичного аналізу, присвяченого трансформації етичної думки від класичного нормативного універсалізму до проактивної та міждисциплінарної методології. Дослідження ґрунтується на детальному огляді сучасних філософських підходів і галузей, як-от біоетика, етика штучного інтелекту (ШІ) та екологічна етика. Цей аналіз дозволив усебічно розглянути, як етика переходить від пошуку абсолютних істин до осмислення та вирішення конкретних дилем, що виникають на перетині права, політики, технологій та культури. Особлива увага приділяється тому, як цифровізація та глобалізація формують нові, безпрецедентні етичні виклики.

Важливим напрямком дослідження у межах роботи над статтею є теоретичне обґрунтування концепції, згідно з якою в добу плюралізму цінностей сучасна етика повинна зосереджуватися не на прагненні до «єдиної моралі», а на розробці механізмів для продуктивного діалогу між різними світоглядами. Наукова новизна дослідження полягає в аргументації, що етична проблематика є динамічним полем, яке вимагає комплексної інтеграції різних галузей знання. Запропонована концепція розкриває, що моральні норми є не стільки об'єктивними даними, скільки результатом безперервного процесу осмислення та узгодження, що допомагає подолати напругу між універсальними принципами та культурним релятивізмом.

Результати дослідження підтверджують, що етика набуває інструментального значення, дозволяючи вирішувати складні проблеми, як-от «прометеївські виклики» біоетики та дилеми приватності в епоху ШІ. На прикладі українського контексту доведено, що філософсько-етичне осмислення питань війни, справедливості, прав людини та солідарності є життєво необхідним. У висновках наголошено, що сучасна етика з теоретичної дисципліни перетворюється на активний інструмент для побудови більш справедливого та відповідального суспільства. Отримані результати відкривають нові перспективи для подальших досліджень у сфері моральних викликів, пов'язаних з післявоєнною відбудовою українського суспільства та міжкультурним діалогом.

* Наталія Лютко / Nataliia Liutko, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри філософії та соціально-гуманітарних наук (Хмельницький національний університет м. Хмельницький, Україна)

liutkon@khnmu.edu.ua

ORCID: 0000 0002-8792-5035

** Світлана Козаченко / Svitlana Kozachenko, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри міжнародної комунікації та політології (Хмельницький національний університет м. Хмельницький, Україна)

kozachenko_sm@ukr.net

ORCID: 0000-0003-1459-202X

*** Наталія Семенюк / Nataliia Semeniuk, доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії та соціально-гуманітарних наук (Хмельницький національний університет м. Хмельницький, Україна)

rosena1717@gmail.com

ORCID: 0000 0002-6086-0489

ETHICAL ISSUES IN MODERN PHILOSOPHICAL THOUGHT

N. V. Liutko, S. M. Kozachenko, N. V. Semeniuk

The article presents the results of a philosophical and ethical analysis dedicated to the transformation of ethical thought from classical normative universalism to a proactive and interdisciplinary methodology. The research is based on a detailed review of modern philosophical approaches and fields such as bioethics, artificial intelligence ethics, and environmental ethics. This analysis allowed for a comprehensive consideration of how ethics is shifting from the search for absolute truths to the comprehension and resolution of specific dilemmas arising at the intersection of law, politics, technology, and culture. Particular attention is paid to how digitalization and globalization are shaping new, unprecedented ethical challenges.

The purpose of the article is to provide a theoretical justification for the concept that, in an age of value pluralism, modern ethics should focus not on the pursuit of a "single morality," but on the development of mechanisms for a productive dialogue between different worldviews. The scientific novelty of the research lies in the argument that ethical issues represent a dynamic field that requires the complex integration of various fields of knowledge. The proposed concept reveals that moral norms are not so much objective data as they are the result of a continuous process of deliberation and consensus-building, which helps to overcome the tension between universal principles and cultural relativism.

The results of the study confirm that ethics is acquiring instrumental significance, allowing for the resolution of complex problems, such as the "Promethean challenges" of bioethics and the dilemmas of privacy in the age of AI. Using the Ukrainian context as an example, it is demonstrated that a philosophical and ethical understanding of issues related to war, justice, human rights, and solidarity is vitally necessary. The article concludes that modern ethics is being transformed from a theoretical discipline into an active tool for building a more just and responsible society. The findings open up new perspectives for further research into the moral challenges associated with post-war reconstruction and intercultural dialogue.

Keywords: philosophical and ethical analysis, applied ethics, interdisciplinarity, value pluralism, artificial intelligence ethics, bioethics, environmental ethics.

Постановка проблеми. Сучасна філософська думка, успадкувавши раціоналістичні та універсалістські етичні системи модерну, стикається з кризою їхньої ефективності в умовах постмодерністської фрагментації та викликів, породжених технологічним прогресом. Це призводить до необхідності переосмислення фундаментальних етичних категорій, оскільки класичні теорії виявилися неспроможними пояснити та врегулювати нові дилеми, що виникають у сферах біоетики, штучного інтелекту та глобалізованого соціуму.

Ключова проблема дослідження полягає у виявленні та аналізі окреслених сучасних етичних викликів, що виявляються у формі конфлікту між універсалізмом та культурним релятивізмом та утворенні етичного вакууму, де єдиний моральний авторитет відсутній. Дослідження має на меті не

просто констатувати наявність цих проблем, а й проаналізувати, як сучасні філософи реагують на них, які нові концептуальні рамки вони пропонують і як ці підходи співвідносяться з традиційними етичними теоріями.

Осмислення зазначених дилем дозволить окреслити контури сучасної етичної проблематики та визначити можливі шляхи її подальшого розвитку та дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема трансформації сучасної етичної думки від нормативного універсалізму до прикладної та міждисциплінарної методології є предметом глибокого наукового вивчення. Огляд наукових джерел засвідчує, що етика більше не обмежується пошуком незмінних істин, а перетворюється на динамічний

інструмент для аналізу та вирішення гострих дилем.

Я. Шрамко [1] аналізує аналітичну нормативну етику, визначаючи етичну проблематику як систему теоретичних і практичних питань про природу моралі та її застосування. Н. Головіна [2] підкреслює, що сучасні зміни в етиці вимагають переоцінки філософсько-теоретичних засад. В. Біхар, В. Гаврилюк, І. Забокрицький, Н. Гайворонюк, Л. Андрушко [3] у своєму навчальному посібнику розглядають гуманістичну етику, що підкреслює природну здатність людини до морального вибору. Г. Суріна і Н. Мірошкіна [4] зазначають, що виклики цифровізації та глобалізації спричиняють появу спеціалізованих досліджень у сфері віртуальної реальності, інформаційної безпеки та етики штучного інтелекту.

А. Мачератіні [5] проводить аналіз співвідношення між етикою та правом, наголошуючи, що законодавство визначає, що є легальним, тоді як етика – що є морально прийнятним. Я. Мішич [6] розглядає етику та управління в цифрову еру, стверджуючи, що моральна оцінка є необхідною навіть тоді, коли правові норми вже існують. Д. Данахер і Г. Сетра [7] аналізують, як технології можуть впливати на соціальні та моральні системи, змінюючи сприйняття таких цінностей, як правда та довіра. Б. Яздані, Г. Нозарі та С. Могімі [8] вивчають взаємозв'язок між етикою і політикою, відзначаючи, що культурні відмінності впливають на сприйняття моральних цінностей.

У сфері біоетики Н. Ліма і П. Ціковацкі [9] аналізують "прометеївські виклики" репродуктивної генетики, які вимагають підвищеної етичної усвідомленості. В. Андерсон [10] наголошує на важливості розширення біоетики до "етики планетарного здоров'я" у відповідь на глобальні кризи. У контексті цифрового суспільства А. Бартвал, М. Кемпбелл і А. Шрестха [11] досліджують, як ІІІ змінює динаміку приватності, а Ц. Цао і Т. Менг [12] обговорюють громадські занепокоєння щодо безпеки, прозорості та справедливості. ІІІ. П. Раданлієв й О. Сантос [13] аналізують впровадження

інноваційних алгоритмічних методів для захисту індивідуальної приватності.

Є. Мулярчук [14] розглядає колізію між концепціями "справедливого миру" та "справедливої війни" в християнській етиці. Ч. Карпентер [15] аналізує етичні дилеми, що постають перед правозахисниками в умовах збройних конфліктів, зокрема під час російської війни в Україні. В екологічній етиці К. Еміна [16] підкреслює міжпоколіннєвий вимір сталості та відповідальності перед майбутніми поколіннями. С. Кадія і С. Ваш [17] пропонують концепцію "проспекції" як чесноти, що спонукає до відповідальних дій щодо невизначеного майбутнього.

Таким чином, сучасні дослідження підтверджують, що етика перетворилася на проактивний і міждисциплінарний інструмент для вирішення найгостріших проблем, що виникають на перетині технологічних, соціальних і політичних змін.

Метою статті є філософсько-етичний аналіз основних проблем та викликів, що постали перед сучасною філософською думкою, та з'ясування, які нові концептуальні межі пропонуються для їх вирішення.

Дискусії та результати. Сучасна етична думка, відійшовши від класичного нормативного універсалізму, зосереджується на багатоманітності моральних дилем, що виникають у контексті постмодерністської фрагментації та технологічного прискорення. Якщо класична філософія прагнула знайти універсальні та незмінні принципи, то ХХ–ХХІ століття змусили мислителів переосмислити саму природу етичного, звернувши увагу на його прикладний характер. Ця трансформація проявилася не лише в критиці традиційних систем, а й у зародженні нових, спеціалізованих напрямів філософського знання, таких як біоетика, етика штучного інтелекту та екологічна етика, кожен з яких формує власне поле етичної проблематики та потребує окремого філософського осмислення.

Відхід від універсалізму породжує гостру дилему: чи означає множинність

моральних систем, що ми більше не можемо говорити про об'єктивне добро і зло? Чи не веде нас це до повного морального релятивізму, де будь-яка цінність є рівною іншій, а ідея справедливості залежить лише від культурного контексту? У цьому фрагменті ми стверджуємо, що етика ХХІ століття не втрачає нормативної функції, а навпаки, набуває інструментального значення, перетворюючись на динамічну методологію. Вона допомагає нам не просто констатувати моральні розбіжності, а й шукати шляхи для продуктивного діалогу та співіснування.

Відштовхуючись від цієї фундаментальної трансформації етичної думки, для подальшого аналізу принципово важливим є експліцитне визначення поняття "етична проблематика". Вона є ширшою категорією, ніж просто перелік моральних дилем, що постають перед суспільством.

Етична проблематика у філософському сенсі – це не просто сукупність конкретних ситуацій вибору, а система теоретичних і практичних питань, що стосуються природи моралі, її фундаментальних засад та способів застосування в конкретних сферах людської діяльності [1: 10]. Це поле дослідження зосереджується на обґрунтуванні певних норм людської поведінки, тобто правил, принципів та стандартів, яким мають відповідати вчинки, характер особистості та життя загалом. Воно охоплює як метаетичні питання (про природу моральних суджень), так і нормативні (про те, що є правильним, а що – ні), а також прикладні аспекти. Центральне місце в цій структурі займають категорії морального добра та моральної правильності, що відображає основні типи етичних теорій – телеологічні та деонтологічні [2: 83]. Таким чином, етична проблематика є динамічним полем, що відображає не лише зміну цінностей, а й саму еволюцію мислення про мораль.

Особливий інтерес для сучасної філософії становить саме розвиток етичної думки у ХХ–ХХІ століттях, адже саме в цей період вона зазнала докорінних змін. Відхід від нормативного універсалізму призвів до появи нових підходів, зорієнтованих на багатоманітність

моральних дилем і прикладний характер етики. Сучасна етика інтегрує аксіологічний, деонтологічний, соціологічний та прикладний виміри, утворюючи нові напрями – біоетику, професійну етику, соціальну та екологічну етику. У ХХ столітті спостерігається поява гуманістичної етики, що підкреслює природну здатність людини до вдосконалення і морального вибору згідно з критеріями добра, справедливості та рівності [3].

ХХІ століття уособлюється посиленням окреслених тенденцій. Так, у зв'язку з викликами цифровізації та глобалізації формуються спеціалізовані дослідження у сфері віртуальної реальності, інформаційної безпеки та етики штучного інтелекту [4: 31; 32; 33]. Такий розвиток демонструє багатовекторність і динамізм сучасної етичної думки, що прагне не лише пояснювати мораль, а й активно реагувати на нові соціальні та технологічні виклики.

Сучасна етична думка, що активно реагує на нові соціальні та технологічні виклики, не може залишатися ізольованою дисципліною. Вона все більше перетинається з іншими сферами, зокрема правом, політикою, технологіями та культурою. Взаємозв'язок етики та права є особливо актуальним: законодавство фокусується на тому, що є легальним, тоді як етика – на тому, що є морально прийнятним [5: 9]. Це розходження особливо загострюється у зв'язку з технологічними інноваціями, які вимагають глибокого критичного аналізу для захисту індивідуальних і колективних сфер діяльності [6: 177].

Не менш важливим є і взаємозв'язок етики з політикою. Історично ці сфери були тісно пов'язані, а концепції етики природного закону формували політичну філософію. Сучасні дослідження також засвідчують, що технології можуть глибоко впливати на соціальні та моральні системи. Наприклад, технології віртуальної та доповненої реальності створюють нові етичні дилеми, а впровадження робототехніки може змінити

сприйняття моралі та відносини між людьми і машинами [7: 3].

Окрім цього, у формуванні етичних норм фундаментальну роль відіграє культура. Культурні відмінності впливають на те, як люди сприймають моральні цінності та норми, що робить етику ключовим інструментом для розуміння та подолання міжкультурних розбіжностей [8].

Таким чином, взаємозв'язок етики з правом, політикою, технологіями та культурою є не просто академічним питанням, а свідчить про глибоку трансформацію самої етичної дисципліни. Етика вже не обмежується теоретичним обґрунтуванням, а набуває інструментального значення, дозволяючи вирішувати складні проблеми на перетині різних галузей. Цей міждисциплінарний підхід підтверджує, що сучасна етика є динамічним і проактивним полем, яке відповідає на виклики сучасності. Вона формує не лише нормативну базу, а й слугує методологією для аналізу та подолання дилем, які виникають у процесі цифровізації, політичних змін та культурних взаємодій. У цьому контексті етична проблематика є відображенням не лише моральних сумнівів, а й активного пошуку шляхів для побудови більш справедливого і відповідального суспільства.

Перехід до міждисциплінарності відкриває перед етикою нові, унікальні виклики, серед яких особливе місце посідає біоетика. Ця галузь виникла як відповідь на стрімкий розвиток медичних і біологічних технологій, що змусили суспільство переосмислити фундаментальні питання життя та смерті. Сучасна біоетика аналізує проблеми, пов'язані з репродуктивними технологіями та клонуванням, які кидають виклик традиційним уявленням про людську природу. Ці досягнення науки створюють так званий «прометеївський виклик», оскільки технологічна влада втручатися в природу вимагає від нас більшої етичної усвідомленості [9: 39].

Крім того, сфера біоетики розширюється, охоплюючи глобальні

кризи, як-от пандемії, та екологічні виклики, прагнучи до розвитку "етики планетарного здоров'я" [10: 695]. Таким чином, біоетика демонструє, що етика повинна не лише реагувати на кризи, а й активно формувати екологічну стійкість та етичне осмислення сучасних технологій.

Так, тенденція до розширення сфери впливу етичної думки продовжується і в інших, не менш важливих галузях, зокрема в інформаційному суспільстві. Поряд із біоетичними проблемами, не менш гострими є виклики, що виникають у зв'язку з бурхливим розвитком цифрових технологій.

Розвиток інформаційного суспільства створює нові етичні виклики, особливо у сфері штучного інтелекту, цифрової приватності та віртуальної реальності. У міру того, як ІІІ інтегрується в цифрові екосистеми, він змінює динаміку приватності [11]. Це викликає занепокоєння громадськості щодо таких аспектів, як безпека, прозорість, справедливість, а також захист персональних даних [12: 85]. Наприклад, одним із ключових питань є розробка етичних систем ІІІ, які захищають індивідуальну приватність, що вимагає впровадження інноваційних алгоритмічних методів, таких як диференційна конфіденційність, що посилює захист даних, одночасно зберігаючи корисність технології [13: 5].

Соціальна та політична етика є ще однією важливою сферою, де етична думка стикається з гострими викликами. Особливо це стосується концепцій справедливості, прав людини, війни та миру. Сучасні дослідження аналізують, як ідеали миру, що орієнтовані на ненасильницьке вирішення конфліктів, можуть вступати в колізію з необхідністю захисту справедливості та прав людини, навіть шляхом застосування сили. Етичні дилеми виникають, коли існує розбіжність між ідеалом "справедливого миру" (just peace), який передбачає повну відсутність насильства, та концепцією "справедливої війни" (just war), яка виправдовує

застосування сили для відновлення справедливості [14: 140–141].

Особливе місце у контексті війни займає захист прав людини під час збройних конфліктів. Ця сфера є надзвичайно складною, оскільки вона вимагає етичного аналізу дій усіх сторін конфлікту [15: 355]. Наприклад, під час війни в Україні, етичні виклики постали перед правозахисниками, коли їм довелося аналізувати етичні аспекти обмежень прав цивільного населення, які вводяться воюючими сторонами. Таким чином, етика в політичній сфері не може обмежуватися лише теоретичними обґрунтуваннями, а має активно реагувати на складні практичні ситуації, щоб сприяти захисту прав людини. Ця реакція на глобальні виклики є характерною і для іншої важливої міждисциплінарної галузі – екологічної етики, яка виводить моральну відповідальність за межі людського суспільства, поширюючи її на природу та майбутні покоління.

На тлі безпрецедентних змін у навколишньому середовищі, спричинених зростанням економічної активності, екологічна етика набуває міжпоколіннєвого виміру. Вона підкреслює, що для сталого розвитку людство має сформулювати нові, шанобливі відносини з природою та усвідомити свою відповідальність за майбутні покоління [16: 59]. У цьому контексті ключовим етичним принципом є "проспекція" – здатність уявляти, піклуватися та діяти відповідально щодо невизначеного майбутнього [17: 295]. Ця чеснота має бути частиною розуміння «доброго життя», спонукаючи до дій, спрямованих на пом'якшення змін клімату та збереження ресурсів, тим самим перетворюючи етику на активний інструмент для побудови сталого та справедливого майбутнього.

Усі розглянуті вище сфери (біоетика, етика інформаційного суспільства, соціальна та політична, а також екологічна етика) свідчать про те, що етична думка XXI століття є не лише аналітичною, а й проактивною. Вона відійшла від суто теоретичних побудов і

стала інструментом для осмислення та розв'язання реальних, гострих дилем. Головний виклик для сучасної етики – це її здатність інтегрувати різні галузі знання, щоб відповісти на питання, які ставлять перед людством технології, глобальні кризи та суспільні трансформації. Таким чином, етика перетворюється на міждисциплінарну методологію, що допомагає формувати не лише індивідуальну поведінку, а й основи для побудови більш справедливого, безпечного та відповідального світу.

Сучасні виклики не мають однозначних рішень, а натомість породжують гострі дискусії, які відображають глибинні суперечності, притаманні глобалізованому світу. У цьому контексті, однією з найважливіших проблем є різноманітність ціннісних систем, що постійно перетинаються, конфліктують та взаємно впливають одна на одну.

Окреслена множинність не є лише об'єктивною реальністю, а й викликом, що вимагає переосмислення самої природи моралі. Якщо традиційна філософія прагнула до універсальних і незмінних істин, то епоха глобалізації змушує нас визнати, що поняття добра і правильності можуть мати різні, але однаково обґрунтовані значення у різних культурних контекстах. Ця напруга між універсальними моральними принципами (такими як, наприклад, ідея прав людини) та культурним релятивізмом (що стверджує відносність моралі) є не просто теоретичною суперечністю, а ключовою дилемою постмодерної етики.

Так, у добу плюралізму цінностей та світоглядів марно прагнути до "єдиної моралі". Натомість, головне завдання сучасної етики – не в пошуку єдиної правильної відповіді, а в розробці механізмів для продуктивного діалогу між цими різними системами, здатного сприяти взаєморозумінню та співіснуванню. Це означає, що етика має навчитися працювати з амбівалентністю, визнаючи, що моральні істини є не стільки об'єктивними даними, скільки

результатом постійного процесу осмислення та узгодження.

Окреслена теоретична проблематика знаходить свій найбільш гострий та практичний вимір у контексті останніх подій в Україні. Саме тут напруга між універсальними принципами та культурною специфікою, а також дилеми, пов'язані з війною та миром, набувають екзистенційного характеру. Збройна російська агресія проти України ставить перед сучасною етикою низку унікальних викликів, які вимагають не лише аналізу, а й активного філософського осмислення. До таких викликів належать: війна та справедливість; права людини в умовах воєнного стану; відновлення та солідарність.

Таким чином, український контекст є наочним прикладом, де етика з теоретичної дисципліни перетворюється на інструмент для осмислення та вирішення найгостріших проблем сучасності. Він демонструє, що мораль – це не абстрактний кодекс, а жива сила, яка формує колективну ідентичність і визначає вектор суспільного розвитку. Цей досвід вимагає від мислителів не лише аналітичної строгості, а й моральної відповідальності, ставлячи перед нами низку фундаментальних запитань. Яким чином концепція "справедливої війни" може бути застосована до агресії, що ігнорує міжнародне право? Як зберегти гідність і права людини, коли держава змушена приймати жорсткі рішення задля виживання? І, зрештою, як солідарність у період війни може стати фундаментом для побудови більш справедливого та відповідального суспільства у мирний час? Відповіді на ці питання можуть стати новим імпульсом для розвитку прикладної та міждисциплінарної етики.

Висновки й перспективи дослідження. Філософсько-етичний аналіз сучасної етичної думки доводить, що вона зазнала докорінної трансформації, відійшовши від класичного нормативного універсалізму на користь прикладного та міждисциплінарного підходу. Етика ХХІ століття більше не обмежується пошуком незмінних істин, а

перетворюється на динамічну методологію для осмислення та розв'язання гострих дилем, що виникають на перетині технологічних, соціальних і політичних змін. Від визначення етичної проблематики як системи теоретичних і практичних питань до розгляду нових галузей – біоетики, етики інформаційного суспільства та екологічної етики – етика набуває інструментального значення, дозволяючи аналізувати складні питання, пов'язані з правами людини, технологічними викликами та екологічною відповідальністю.

В умовах глобалізованого світу, де множинність ціннісних систем породжує напругу між універсальними принципами та культурним релятивізмом, основне завдання сучасної етики полягає не стільки в прагненні до «єдиної моралі», а в розробці механізмів для продуктивного діалогу та співіснування. Практичний вимір цієї проблематики найяскравіше проявляється в українському контексті, де війна ставить екзистенційні питання про справедливість, права людини та солідарність, що робить філософське осмислення цих дилем не лише академічним, а й життєво необхідним. Український досвід є наочним підтвердженням того, що етика з теоретичної дисципліни перетворюється на активний інструмент для побудови більш справедливого та відповідального суспільства.

Перспективи подальших досліджень етичної проблематики повинні зосереджуватися на поглибленому аналізі взаємозв'язку між новими технологіями, зокрема штучним інтелектом і віртуальною реальністю, та їхнім впливом на формування моральних норм. Актуальним також є подальше вивчення етичних дилем, пов'язаних з післявоєнною відбудовою та питаннями справедливості перехідного періоду, а також розробка концептуальних рамок для міжкультурного діалогу, що сприятиме подоланню ціннісних розбіжностей у глобалізованому світі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шрамко Я. Аналітична нормативна етика і тенденції її розвитку. *Актуальні проблеми духовності*. 2022. Вип. 23. С. 9–31. DOI: <https://doi.org/10.31812/apm.5519>.
2. Головіна Н. Моральні проблеми сучасного суспільства і статус етики. *Філософські обрії*. 2017. № 38. С. 80–88. <http://doi.org/10.5281/zenodo.1133222>.
3. Етика та естетика: навч.-метод. посіб. (у схемах і таблицях). Укладачі: В. С. Бліхар, М. В. Білінська, О. В. Паньків, О. Р. Квасниця; за заг. ред. В. С. Бліхар. Львів: ПП "Арал", 2018. 204 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/551> (дата звернення: 08.09.2025).
4. Суріна Г., Мірошкіна Н. Філософія (етика, естетика, логіка): курс лекцій. Миколаїв: МНАУ, 2024. 115 с.
5. Maceratini A. New Technologies between Law and Ethics: Some Reflections. *Białostockie Studia Prawnicze*. 2021. Vol. 26. № 3. P. 9–24. DOI: 10.15290/bsp.2021.26.03.01.
6. Mišić J. Ethics and governance in the digital age. *European View*. 2021. Vol. 20. Iss. 2. P. 175–181. DOI: <https://doi.org/10.1177/17816858211061793>.
7. Danaher J., Sætra H. S. Technology and moral change: the transformation of truth and trust. *Ethics and Information Technology*. 2022. Vol. 24. P. 1–16. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10676-022-09661-y>.
8. Yazdani B., Nozari H. A., Moghimi S. The Relationship between Ethics and Politics in the Political Philosophy of Thomas Hobbes with an emphasis on Human Nature. *International Journal of Political Science*. 2023. Vol. 13. № 3. P. 99–115.
9. Lima N. S., Cicovacki P. Contemporary Bioethics: The Promethean Challenges of Reproductive Genetics. *JAHHR*. 2015. Vol. 6/1. № 11. P. 29–44. URL: <https://ojs.srce.hr/index.php/jahr/article/view/16173> (дата звернення: 08.09.2025).
10. Anderson W. Toward Planetary Health Ethics? Refiguring Bios in Bioethics. *Bioethical Inquiry*. 2023. Vol. 20. P. 695–702. DOI: 10.1007/s11673-023-10285-0.
11. Barthwal A., Campbell M., Shrestha A. K. Privacy Ethics Alignment in AI: A Stakeholder-Centric Framework for Ethical AI. *Systems*. 2024. Vol. 13. Iss. 6. DOI: 10.3390/systems13060455.
12. Cao J., Meng T. Ethics and governance of artificial intelligence in digital China: Evidence from online survey and social media data. *Chinese Journal of Sociology*. 2025. Vol. 11. Iss. 1. P. 58–89. DOI: 10.1177/2057150X241313085.
13. Radanliev P., Santos O. Ethics and Responsible AI Deployment. University of Oxford. 2023. P. 1–28. DOI: <https://doi.org/10.48550/arXiv.2311.14705>.
14. Мулярчук Є. Справедливість чи мир? Колізія концепцій миру і війни у християнській етиці та в практиках врегулювання конфліктів. *Філософська думка*. 2025. № 1. С. 130–144. DOI: <https://doi.org/10.15407/fd2025.01.130>.
15. Carpenter C. The Ethics of Human Rights Advocacy in the Ukraine War. *Ethics & International Affairs*. 2024. Vol. 38. Iss. 3. P. 354–368. DOI: 10.1017/S0892679424000315.
16. Emina K. A. Sustainable Development and the Future Generations. *Social Sciences, Humanities and Education Journal*. 2021. Vol. 2 (1). P. 57–71. DOI: 10.25273/she.v2i1.8611.
17. Cadilha S., Vaz S. Prospection as a Sustainability Virtue: Imagining Futures for Intergenerational Ethics. *Zeitschrift für Ethik und Moralphilosophie*. 2023. Vol. 6. P. 293–309. DOI: <https://doi.org/10.1007/s42048-023-00152-3>.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Shramko, Ia. V. (2022). *Analitychna normatyvna etyka i tendentsii yii rozvytku* [Analytical normative ethics and trends of its development]. *Analitychna filosofia: problemy, napriamky, perspektyvy*. Kyiv: In-t filosofii im. H. S. Skovorody NAN Ukrainy. P. 9–31 (in Ukrainian).
2. Holovina, N. I. (2017). *Moralni problemy suchasnoho suspilstva i status etyky* [Moral problems of modern society and the status of ethics]. *Filosofski obrii*. № 38. P. 80–88 (in Ukrainian).

3. Blikhar, V. S., Havryliuk, V. B., Zabokrytskyi, I. Z., Haivroniuk, N. V., Andrushko, L. M. (2018). *Etyka ta estetyka. Navchalno-metodychnyi posibnyk u skhemakh i tablytsiakh* [Ethics and aesthetics. A teaching and methodological guide in diagrams and tables]. Lviv: PP "Aral" (in Ukrainian).
4. Surina, H. Yu., Miroshkina, N. V. (2024). *Filosofia (Etyka, Estetyka, Lohika): kurs lekttsii* [Philosophy (Ethics, Aesthetics, Logic): a course of lectures]. Mykolaiv: Mykolaivskyi natsionalnyi ahrarnyi universytet (in Ukrainian).
5. Maceratini, A. (2021). New Technologies between Law and Ethics: Some Reflections. *Bialystok Legal Studies*. Vol. 26. № 3. P. 9–24 (in English).
6. Mišić, J. (2021). Ethics and governance in the digital age. *European View*. Vol. 20. № 2. P. 175–181 (in English).
7. Danaher, J., Sætra, H. (2022). Technology and moral change: the transformation of truth and trust. *Ethics and Information Technology*. Vol. 24, № 35. P. 1–16 (in English).
8. Yazdani, B., Nozari, H., Moghimi, S. (2023). The Relationship between Ethics and Politics in the Political Philosophy of Thomas Hobbes with an emphasis on Human Nature. *International Journal of Political Science*. Vol. 13. № 3. P. 99–115 (in English).
9. Lima, N., Cicovacki, P. (2015). Contemporary Bioethics: The Promethean Challenges of Reproductive Genetics. *JAH*. Vol. 6. № 11. P. 29–44 (in English).
10. Anderson, W. (2023). Toward Planetary Health Ethics? Refiguring Bios in Bioethics. *Bioethical Inquiry*. Vol. 20. P. 695–702 (in English).
11. Barthwal, A., Campbell, M., Shrestha, A. (2024). Privacy Ethics Alignment in AI: A Stakeholder-Centric Framework for Ethical AI. *Systems*. Vol. 13. № 6 (in English).
12. Cao, J., Meng, T. (2025). Ethics and governance of artificial intelligence in digital China: Evidence from online survey and social media data. *Chinese Journal of Sociology*. Vol. 11. № 1. P. 58–89 (in English).
13. Radanliev, P., Santos, O. (2023). Ethics and Responsible AI Deployment. *ArXiv*. URL: <https://arxiv.org/abs/2311.14705> (last accessed: 01.02.2025) (in English).
14. Muliarchuk, Ye. (2025). *Spravedlyvist chy myr? Koliziia kontseptsii myru i viiny u khrystyianskii etytsi ta v praktykakh vrehuluvannia konfliktiv* [Justice or Peace? The collision of the concepts of peace and war in Christian ethics and in conflict resolution practices]. *Filosofska dumka*. № 1. P. 130–144 (in Ukrainian).
15. Carpenter, C. (2024). The Ethics of Human Rights Advocacy in the Ukraine War. *Ethics & International Affairs*. Vol. 38. № 3. P. 354–368 (in English).
16. Emina, K. A. (2021). Sustainable Development and the Future Generations. *Social Sciences, Humanities and Education Journal*. Vol. 2. № 1. P. 57–71. URL: <http://e-journal.unipma.ac.id/index.php/SHE> (last accessed: 01.02.2025) (in English).
17. Cadilha, S., Vaz, S. (2023). Prospection as a Sustainability Virtue: Imagining Futures for Intergenerational Ethics. *Zeitschrift für Ethik und Moralphilosophie*. Vol. 6. P. 293–309 (in English).

Receive: August 20, 2025

Accepted: September 15, 2025